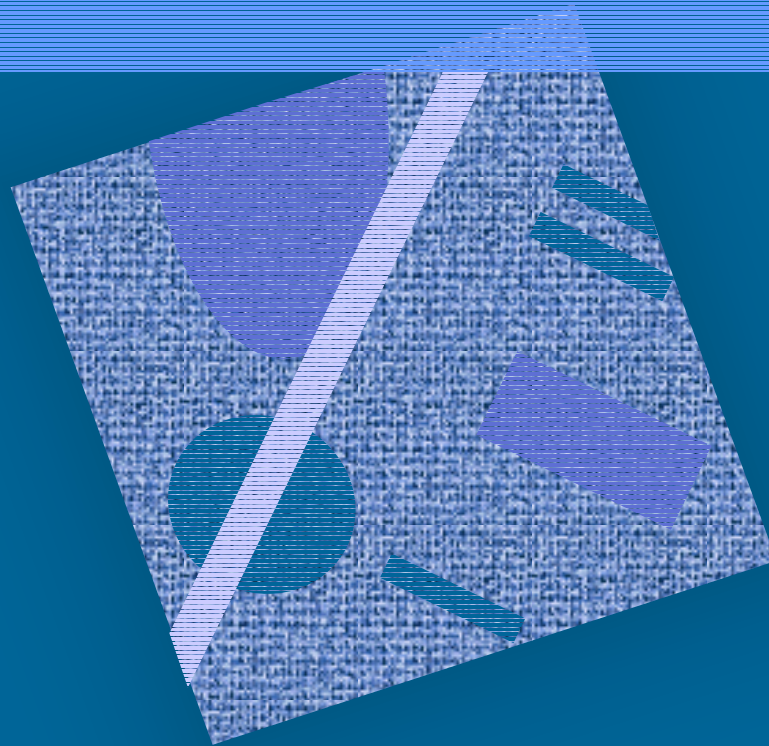

Luento 4

Aliohjelmien toteutus

Tyypit
Parametrit
Aktivointitietue (AT)
AT-pino
Rekursio

Aliohjelmatyypit ⁽²⁾

- Korkean tason ohjelmointikielen käsitteet
  - aliohjelma, proseduuri
    - parametrit
  - funktio
    - parametrit, paluuarvo
  - metodi
    - parametrit, ehkä paluuarvo
- Konekielen tason vastaavat käsitteet
  - aliohjelma
    - parametrit ja paluuarvo(t)

Parametrit ja paluuarvo (2)

- Muodolliset parametrit
  - määritelty aliohjelmassa ohjelmointihetkellä
  - tietty järjestys ja tyyppi
  - paluuarvot
    - käsittely hyvin samalla tavalla kuin parametreillekin
- Todelliset parametrit ja paluuarvo
  - todelliset parametrit sijoitetaan muodollisten parametrien paikalle kutsuhetkellä suoritusaikana
  - paluuarvo saadaan paluuhetkellä ja sitä käytetään kuten mitä tahansa arvoa

```
Tulosta (int x, y)  
Laske(int x): int
```

```
Tulosta (5, apu);  
x = Laske( y+234);
```

Parametryypit ⁽³⁾

- Arvoparametri
  - välitetään parametrin arvo kutsuhetkellä
  - arvoa ei voi muuttaa
- Viiteparametri
  - välitetään parametrin osoite
  - arvo voidaan lukea, arvoa voi muuttaa
- Nimiparametri
  - välitetään parametrin nimi
  - nimi (merkkijono) kuvataan arvoksi kutsuhetkellä
  - semantiikka määräytyy vasta kutsuhetkellä

Arvoparametri (10)

Tulosta (A+3, B)

- Välitetään todellisen parametrin arvo
  - muuttuja, vakio, lauseke, pointeri, olioviite
- Aliohjelma ei voi muuttaa mitenkään todellisena parametrina käytettyä muuttujaa
  - muuttujan (esim. y) arvo
  - olioviitteen arvo
  - lausekkeen arvo
  - muuta arvoparametrin arvoa aliohjelmassa
⇒ muutetaan todellisen parametrin arvon kopiota!
  - todellisen parametrin ptrX arvoa ei voi muuttaa
  - osoitinmuuttujan osoittamaa arvoa voidaan muuttaa
- Javassa ja C:ssä vain arvoparametreja

arvon
kopio

```
Laske (int y, *ptrX);  
{  
    ...  
    y = 5;  
    *ptrX = 10  
}
```

Viiteparametri (5)

Summaa (54, Sum)

- Välitetään todellisen parametrin osoite
  - muuttujan osoite
- Aliohjelma voi muuttaa parametrina annettua muuttujan arvoa
- Pascalin *var* parametri

pointteri

vrt. C:ssä arvoparametrina välitetyn osoitinmuuttujan osoittaman arvon (PtrX, ed. kalvo) muuttaminen

```
Summaa (x: int; var cum_sum: int)
{
    ...
    cum_sum = cum_sum + x;
    ...
}
```

Summaa (6, Kok_lkm)

Nimiparametri ⁽⁶⁾

- Välitetään todellisen parametrin nimi
  - merkkijono!
  - Algol 60
  - yleensä makrot
  - sivuvaikutuksia
  - nimiparametri korvataan todellisella parametrilla joka viittauskohdassa tekstuaalisesti

```
void swap (name int x, y)
{
  int t;
  t := x; x := y; y := t;
}
```

swap(i,j)

t := i, i := j; j := t;

Ei käsitellä
enää jatkossa.

entä: swap (n, A[n]) % n ↔ A[n]

t := n; n := A[n]; A[n] := t;

”väärä” n

Aliohjelmien toteutuksen osat (5)

- Paluuosoite
  - kutsukohtaa seuraava käskyn osoite
- Parametrien välitys
- Paluarvon välitys
- Paikalliset muuttujat
- Rekistereiden allokointi (varaus)
  - kutsuvalla ohjelman osalla voi olla käytössä rekistereitä, joiden arvon halutaan säilyä!
    - pääohjelma, toinen aliohjelma, sama aliohjelma, metodi, ...
  - käytettyjen rekistereiden arvot pitää aluksi tallettaa muistiin ja lopuksi palauttaa ennalleen

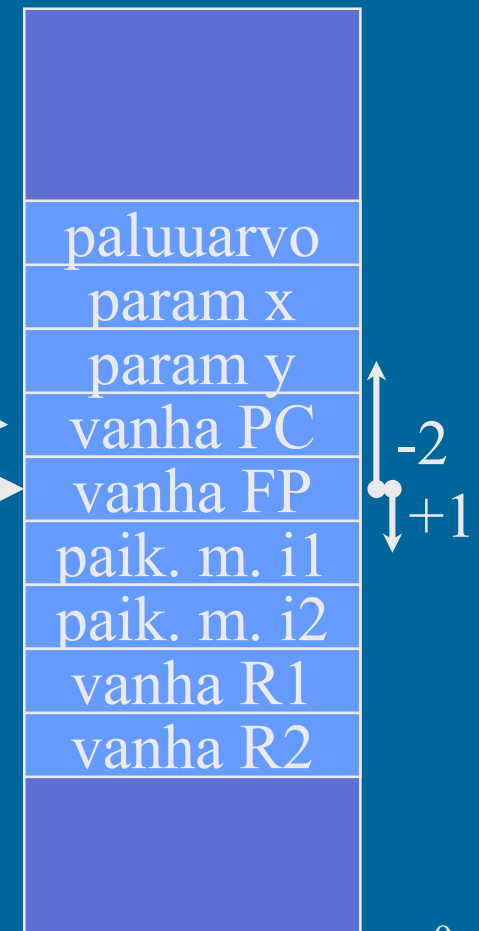
Aktivointitietue ⁽⁷⁾

(activation record,
activation frame)

```
int funcA (int x,y);
```

- Aliohjelman toteutusmuoto (ttk-91)

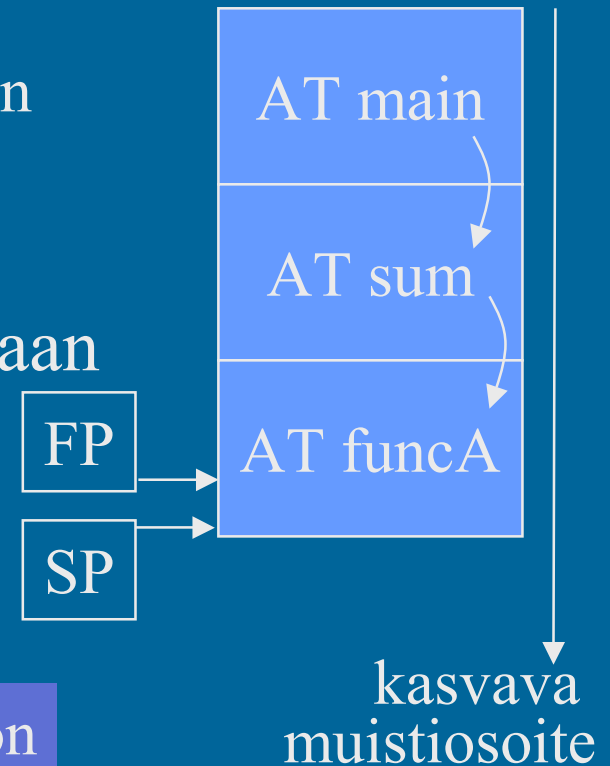
- funktion paluuarvo
(tai kaikki paluuarvot)
- kaikkien (sisäänmeno- ja ulostulo-)
parametrien arvot
- paluuosoite
- kutsukohdan aktivointitietue **FP**
- kaikki paikalliset muuttujat ja
tietorakenteet
- aliohjelman ajaksi talletettujen
rekistereiden alkuperäiset arvot

Aktivointitietueiden hallinta (4)

- Aktivointitietueet (AT) varataan ja vapautetaan dynaamisesti (suoritusaikana) pinosta (muistista)
  - SP (=R6) osoittaa pinon pinnalle
- Aktivointitietuepino
  - FP (R7) osoittaa voimassa olevan AT:n sovittuun kohtaan (ttk-91: vanhan FP:n osoite)
- Pinossa olevaa AT:tä rakennetaan ja puretaan käskyillä:
  - PUSH, POP, PUSHR, POPR
  - CALL, EXIT

Talleta R0-R5 pinoon

Aliohjelman käytön toteutus (12)

- Toteutus jaettu eri yksiköille

Kutsuva
rutiini

– varaa tilaa paluuarvolle pinosta

– laita parametrit (arvot tai osoitteet) pinoon

– talleta vanha PC ja FP, aseta uudet PC ja FP

CALL
käsky

– varaa tilaa paikallisille muuttujille

– talleta käytettävien rekistereiden
vanhat arvot pinoon

prolog

Kutsuttu
rutiini

– (itse aliohjelman toteutus)

– palauta rekistereiden arvot

– vapauta paikallisten muuttujien tila

epilog

EXIT
käsky

– palauta PC ja FP

– vapauta parametrien tila

Kutsuva
rutiini

– ota paluuarvo pinosta

Aliohjelmaesimerkki (13)

käyttö:

```
int fB (int x, y)
{
    int z = 5;

    z = x * z + y;
    return (z);
}
```

...
T = fB (200, R);

```
R      DC 24
...
PUSH SP,=0 ; tila paluuarvolle
PUSH SP, =200
PUSH SP, R
```

muistista
muistiin!!

```
CALL SP, fA
```

talleta PC, FP
asetta PC,
kutsu & paluu
palauta FP, PC

```
POP SP, R1
STORE R1, T
```

2. operandi
aina rekisteri

tämän-
hetkinen,
nykyinen
FP

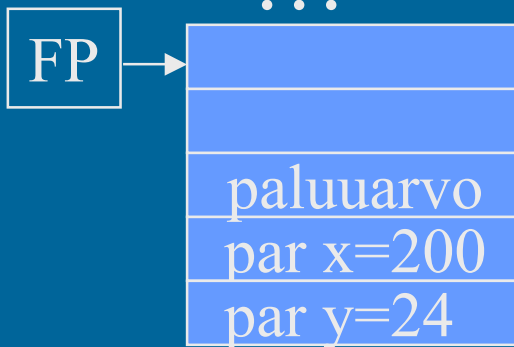
Aliohjelmaesimerkki (ei anim)

```
int fB (int x, y)
{
    int z = 5;

    z = x * z + y;
    return (z);
}
```

```
...
T = fB (200, R);
```

tämän-
hetkinen,
nykyinen
FP

käyttö:

```
R      DC 24
```

```
...
```

```
PUSH SP,=0 ; ret. value space
```

```
PUSH SP, =200
```

```
PUSH SP, R
```

muistista
muistiin!!

```
CALL SP, fA
```

talleta PC, FP
asetta PC,
kutsu & paluu
palauta FP, PC

```
POP     SP, R1
```

```
STORE R1, T
```

2. operandi
aina rekisteri

```
...
```

Aliohjelma- esimerkki ⁽¹¹⁾

```
int fA (int x, y)
{
    int z = 5;

    z = x * z + y;
    return (z);
}

...

T = fA (200, R);
```

Kaikki viitteet
näihin tehdään
suhteessa FP:hen

paluarvo

aliohjelman toteutus:

```
retfA EQU -4 # params
parX EQU -3
parY EQU -2
locZ EQU 1 # local vars
```

ks. fA.k91

```
fA PUSH SP, =0 ; alloc Z
   PUSH SP, R1 ; save R1
```

```
LOAD R1, =5; init Z
STORE R1, locZ (FP)
```

```
LOAD R1, parX (FP)
MUL R1, locZ (FP)
ADD R1, parY (FP)
STORE R1, locZ (FP)
STORE R1, retfA (FP)
```

```
POP SP, R1; recover R1
SUB SP, =1 ; free Z
EXIT SP, =2 ; 2 param.
```

prolog

epilog

Aliohjelma- esimerkki (ei anim)

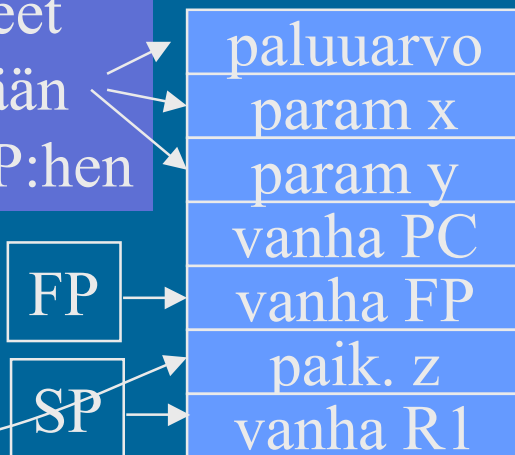
```
int fA (int x, y)
{
    int z = 5;

    z = x * z + y;
    return (z);
}

...

T = fA (200, R);
```

Kaikki viitteet
näihin tehdään
suhteessa FP:hen

aliohjelman toteutus:

```
retfA EQU -4
parX EQU -3
parY EQU -2
locZ EQU 1
```

ks. fA.k91

```
fA    PUSH SP, =0 ; alloc Z
      PUSH SP, R1 ; save R1
```

```
LOAD R1, =5; init Z
STORE R1, locZ (FP)
```

```
LOAD R1, parX (FP)
MUL  R1, locZ (FP)
ADD  R1, parY (FP)
STORE R1, locZ (FP)
STORE R1, retfA (FP)
POP  SP, R1; recover R1
SUB  SP, =1 ; free Z
EXIT SP, =2 ; 2 param.
```

prolog

epilog

Viiteparametri esimerkki (2)

(Pascal)

```
procB (x, y: int, var pZ:int)
{
  pZ = x * 5 + y;
  return;
}
...
procB (200, R, T);
```

käyttö:

```
...
PUSH SP, =200
PUSH SP, R
PUSH SP, =T ; T's address!
CALL SP, procB
; T has new value
...
```

Ei välitetä arvoa T, vaan T:n osoite.

Ainoa tapa monisanaiselle parametrille (taulukko, tietue) tai ulostuloparametreille

Ero C-kieleen: `*pZ = x * 5 + y; ??????`

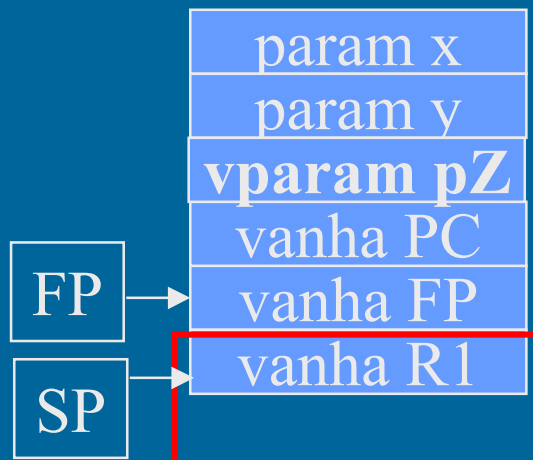

Viiteparam. (jatk) ⁽¹⁾

```
procB (x, y: int, var pZ:int)
{
    pZ = x * 5 + y;
    return;
}
```

...

```
procB (200, R, T);
```


aliohjelman toteutus:

```
parX EQU -4 ; relative to FP
parY EQU -3
parpZ EQU -2
```

```
procB PUSH SP, R1 ; save R1
```

```
LOAD R1, parX (FP)
MUL R1, =5
ADD R1, parY (FP)
```

```
STORE R1, @parpZ (FP)
```

```
POP SP, R1; restore R1
EXIT SP, =3 ; 3 param.
```

prolog

epilog

ks. procB.k91

Aliohjelma kutsuu funktiota (1)

itse aliohjelman
käyttö kuten ennen:

```
procC (x, y: int, var pZ:int)
{
  pZ = fA(x,y);
  return;
}
```

```
...
procC (200, R, T);
```

```
...
PUSH SP, =200
PUSH SP, R
PUSH SP, =T ; T's address
```

```
CALL SP, procC
```

```
; T has new value
```

```
...
```

Aliohjelma kutsuu funktiota (2)

aliohjelman toteutus:

```
procC (x, y: int, var pZ:int)
{
  pZ = fA(x,y);
  return;
}
...
procC (200, R, T);
```

```
parXc EQU -4 ; relative to FP
parYc EQU -3
parpZ EQU -2
```

ks. procC.k91

```
procC PUSH SP, R1 ; save R1
      ; call fA(parXc, parYc)
```

```
      PUSH SP,=0 ; ret. value
      PUSH SP, parXc(FP)
      PUSH SP, parYc(FP)
```

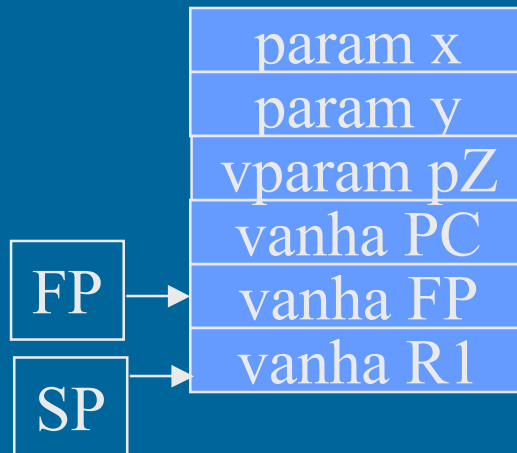
```
      CALL SP, fA
```

```
      POP SP, R1
```

```
      STORE R1, @parpZ (FP)
```

```
      POP SP, R1; restore R1
      EXIT SP, =3 ; 3 param.
```

AT kuten ennen:

Rekursiivinen aliohjelma (5)

- Aliohjelma, joka kutsuu itseään
- Ei mitään erikoista muuten
- Aktivointitietue hoitaa tilanvarauksen automaattisesti paikallisille muuttujille joka kutsukerralla
- Rekursio ei onnistu, jos paikallisten muuttujien tilanvaraus aliohjelman ohjelmakoodin yhteydessä
  - jotkut Fortran versiot
- Joka kutsukerralla suoritetaan sama koodi-alue (aliohjelman koodi), mutta dataa varten on käytössä oma aktivointitietue

Rekursio esimerkki (1)

```
fPow (n: int)
{
  if (n=1)
    return (1);
  else
    return (n * fPower (n-1));
}
```

...

```
k = fPow (4);
```

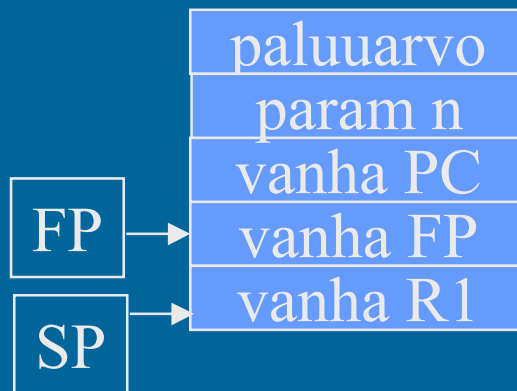
kutsu:

```
K      DC  0
; k = fPow (4)
PUSH SP, =0
PUSH SP, =4
CALL SP, fPow
POP  SP, R1
STORE R1, K
```

Rekursio

toteutus (2)

```
fPow (n: int)
{
  if (n=1)
    return (1);
  else
    return (n * fPow (n-1));
}
...
k = fPower (4);
```



```
parRet EQU -3
parN EQU -2
```

ks. fPow.k91

```
fPow PUSH SP, R1 ; save R1
```

```
LOAD R1, parN(FP)
COMP R1,=1
JEQU One ; return 1 ?
```

```
; return fPow(N-1) * N
SUB R1, =1 ; R1 = N-1
PUSH SP, =0 ; ret. value space
PUSH SP, R1
CALL SP, fPow
POP SP, R1 ; R1 = fPow(N-1)
```

One

```
MUL R1, parN(FP)
STORE R1, parRet(FP)
```

```
POP SP, R1; restore R1
EXIT SP, =1 ; 1 param.
```

KJ-palvelun kutsu (7)

- Samalla tavalla kuin aliohjelman kutsu
  - CALL käskyn asemesta SVC
- Tila paluuarvolle?
- Parametrit pinoon
- SVC kutsu
- IRET paluu
- Paluuarvo (OK, virhe) pois pinosta tarkistusta varten

```
fOK = ReadBlock (fp, 64)
```

```
...
```

```
PUSH SP, =0 ;paluuarvo
```

```
PUSH SP, =FileBuffer
```

```
PUSH SP, CharCnt
```

```
PUSH SP, FilePtr
```

```
SVC SP, =ReadFile
```

```
POP SP, R1
```

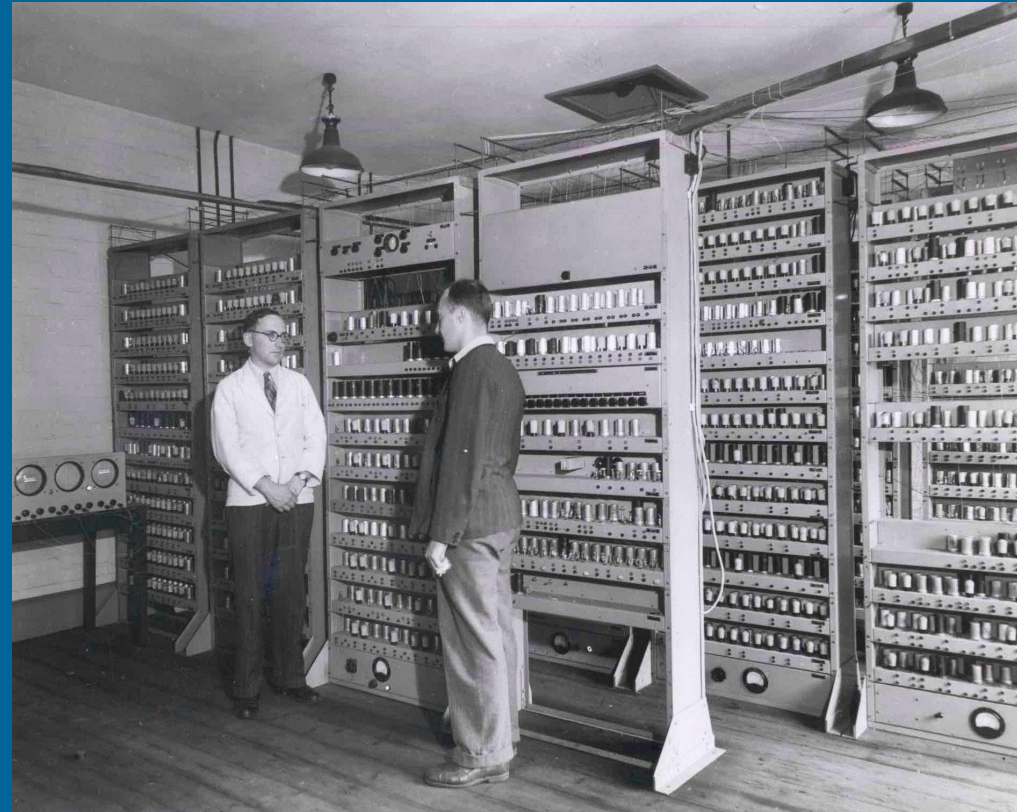
```
JNZER R1, =FileTrouble
```

```
...
```

-- Luennon 4 loppu --

M. Wilkes:
EDSAC I (1949)

- rekisterit (6W), tyhjiöputkilla
- käsky- ja datamuisti, 32 elohopea-viiveputkea, 512W à 36b
- kertolasku 5.4ms, 650 IPS
- ensimmäinen ”stored program” –tietokone
- 3000 tyhjiöputkea, sähkökulutus 12 kW, tila 5x4m

http://www.cl.cam.ac.uk/Relics/archive_photos.html